

Franckesche Stiftungen zu Halle

Christophori Cellarii Breviarium Antiquitatum Romanarum

Cellarius, Christoph

Halae Magdeburgicae, 1778

VD18 13038508

Caput II. De Magistratibus Romanorum eiusque

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:hbz:ha33-1-195671

œdebantur. Deducunt nomen ab inferis: Festus autem ab inferendo, quia formulæ consuetudine erant *ferre inferias* et *inferre*.

§. 2. Exempla vide apud Virg. *Aen. l. III. v. 66. l. IX. v. 215. l. X. v. 519. et l. XI. v. 82.* Omnium autem clarissime hic ritus cognoscitur ex columna seu cenotaphio Lucii Cæsaris, quod Pisis in Italia visitur, cui inscriptum est: *inferiæ mittantur, bosque et ovis atri infulis cæculis infulati diis manibus eius mactentur: eaque hostiæ eo loco adoleantur, superque eas singulæ urnæ lactis, mellis, olei fundantur.*

CAPVT II

DE

MAGISTRATIBVS
ROMANORVM

eiusque

SECTIO I

DE

MAGISTRATIBVS
ANTIQUIS.

I. DE REGIBVS.

§. I.

Romanum imperium initio penes reges fuit: qui mirabili ordine ac successione, nec sine providentia ita se secuti sunt,

B 5

sunt, vt ex minima republica fieret omnium maxima et potentissima. *Romulus* enim heroico ingenio fundamenta iecit vrbe ad Tiberim condita. *Numa* religionem in populum semibarbarum induxit: constituendæ reipublicæ in primis necessariam, vt fides et integritas seruetur, quod vinculum est generis humani. Tertius rex, *Tullus Hostilius*, arma tractare iuuentutem docuit: vt contra iniurias respublica noua defenderetur. Quartus rex, *Ancus Martius*, rempublicam ampliauit: coloniam deduxit: vt mare liberum haberet, prospexit: et, vt tuta esset etiam altera Tiberis ripa, Ianiculum trans Tiberim muniuit et ponte vrbi iunxit. Quintus, *Tarquinius priscus*, græcus genere, maiestati corroborandæ splendorem addidit et ornatum, sine quo contentui sunt imperantes. Sextus, *Seruius Tullius*, censum egit: id est, numerum ciuium iniit, vt sciret, quot arma tractare possent; et in mores singulorum, etiam opes inquisiuit, vt tributa pro opum conditione impoherentur. Septimus rex, *Tarquinius Superbus*, id est, tyrannus, suis et suorum iniuriis fecit, vt Romani exactis regibus in libertatem sese vindicarent et pro regia constituerent rempublicam liberam post cclxiii. annum v. c. Vid. Liv. l. i. c. 7. seq. et Eutrop. l. i. c. i. seq.

§. 2. De potestate regum quæritur, fuerintne absoluta nec ne? Pompeius quidem l. ii. §. 14. ff. de origine iuris dicit, reges omnem potestatem habuisse. Sed nec hoc putamus absolute
in-

interp
Italos
posse
confi
nume
c. 8:
fragn
stat,
Exer

§.
nide
quo
tem
crea
eun
Et
ann
info
rog
fals
qu
bu
tra
fer

Or
in
ba

interpretandum esse: quia Romulus praesentens Italos, vti alios Europaeos, seruitutem ferre non posse, centum sibi senatores adlegit, quorum consilio rempublicam administraret, qui nonnumquam acriter cum eo decertarunt. *Liu. l. 1. c. 8:* et *Eutrop. l. 1. c. 1. n. 3.* Deinde, quod ex fragmento Ciceronis *apud Senecam ep. 108.* constat, prouocatio ad populum etiam a regibus fuit. Exemplum clarum habet *Liuius l. 1. c. 26.*

II. DE CONSVLIBVS.

§. 1. Exactis regibus propter iniurias et tyrannidem consulare imperium institutum est, sub quo Roma felicissima facta ad Caesarum vsque tempora floruit. Pro vno rege duo consules creati sunt: vt, si vnus malus esse voluisset, alter eum, habens parem potestatem, coereret. Et placuit, ne imperium longius, quam vnum annum haberent: ne per diuturnitatem imperii insolentiores fierent. *Vid. Eutrop. l. 1. c. 8.*

§. 2. Ornamenta consulum erant praetexta toga seu purpura, sella curulis et XII lictores cum fascibus virgarum, quibus securis inserta erat: quamquam valeria lege statim post securis fascibus fuit adempta, ad terrorem mitigandum; extra urbem autem, vt in bellis et prouinciis, seruata. *Plutarch. in Publicola p. 102.*

§. 3. Consules erant vel ordinarii vel suffecti. *Ordinarii* dicebantur, qui cal. ian. consularum inibant et a quibus in fastis annus denominabatur. Horum si quis esset mortuus ante finem

tum consulatum vel alia de caussa magistratu dederet: alius in locum *sufficiebatur*. Hoc raro olim contingebat: sub Cæsaribus autem frequentissime. Exempla vide apud Lamprid. in *Alex. Seuero* c. 43. Sueton. in *Galba* c. 6. *Cæs.* c. 80. *Aug.* c. 26. et Cic. *l. vii. ep.* 30. n. 5.

§. 4. Bello macedonico leges annariæ constitutæ sunt. Liu. *l. xl. c.* 43. Et consulatui quidem præstiturus est annus quadragesimus tertius. A qua lege pauci tamen fuerunt excepti, in quibus est Pompeius. Cic. *pro leg. man.* c. 21: et Eutrop. *l. v. c. 6. n. 4.*

§. 5. *Consulares* dicebantur, qui consulatu erant functi: quemadmodum *prætorii*, *ædilitii*, *quæstorii*; qui prætura, ædilitate, quæstura. Eutrop. *l. v. c. 6. n. 6.*

§. 6. Consulare imperium aliquoties interruptum fuit. Non dicemus iam de *dictatura*, quæ tantum semestris fuit, consulibus manentibus, sine autem ordinaria potestate: quod infra pluribus explicabitur *p.* 37. Sed decemuiratus fuit, qui primo consulatum interrupit: deinde tribunatus militum consulari potestate.

III. DE DECEMVIRIS.

§. 1. Decemviri electi erant, ut leges Romanis ex atticis Solonis conscriberent et summa potestate, cessante interim consulatu, promulgarent: a quibus primum x tabulæ legum factæ; postea, quum nonnulla deesse viderentur, duæ adiectæ, ut *xii tabulæ* legum fierent, quæ

quæ sunt fons omnis iuris romani, vti ex fragmentis hodieque apparet.

§. 2. Ad biennium vix duravit hic decemuiratus. Quum enim decemviri potestate sua sequenti anno abuterentur: abrogata illis fuit potestas, et consules reducti. Vide Livium l. III. c. 32. seq. Eutrop. l. I. c. 16. et l. II. ff. de O. I. §. 24.

IV. DE TRIBVNIS MILITVM CONSVLARI POTESTATE.

§. 1. Quum exercitus tumultum faceret, nolletque ab otiosis magistratibus ex vrbe regi: consules rursus abrogati sunt; et in illorum locum missi tribuni militum, qui in vrbe alii atque alii incerto numero imperarent pro consulibus.

§. 2. Initio tres creati sunt, Liu. l. IV. c. 6 et 16: deinde quatuor c. 31: aliquando sex et octo, l. V. c. 1 et 13. Sic per multos factum est annos. Tandem vero pœnituit Romanos militaris imperii, et rursus facti consules. Eutrop. l. II. c. 1.

V. DE PRAETORIBVS.

§. 1. Olim nullus magistratus exactis regibus Romæ erat, nisi consules. Quum vero hi bellis gerendis aliisque negotiis publicis detinerentur: additus fuit nouus magistratus, prætor vnus, qui ius in vrbe diceret. Crescente autem ciuitate et multis peregrinis aduentantibus; creatus est alius prætor, qui peregrinus appellatus est ab eo, quod inter peregrinos ius dice-

ceret. Prior autem ille, qui ciuibus in vrbe ius reddebat, dictus est *prætor urbanus*. De his Pomponius *l. ii. ff. O. I. §. 27. 28.* et Liu. *l. iv. c. i.* et *l. viii. c. 15.* vbi ex plebe etiam creatum prætorem scribit. De aucto autem prætorum numero, de eorumque officiis post punica bella accurate ibidem Pomponius §. 32: quorum summa est, tot prætores fuisse additos, quot provinciæ in ditionem venerant. Vide et Liniu *epit. xix: et l. xxxii. c. 27. l. xxxiii. c. 26.*

§. 2. Crescentibus criminibus quæstiones publicæ sunt constitutæ, et iuridicæ causæ inter prætores distributæ: atque a sullano tempore vsque ad Ciceronem octo prætores in vrbe fuerunt; et Cicero inter octo primus, vt ipse in *Pisonem c. 1. et pro leg. man. c. 1.* testatur. Iulius Cæsar *xii. vel*, vt Dio Cassius *l. xliii. p. 237.* habet, *xiv* fecit prætores, Augustus *xvi*; Claudius adiecit duos, vt fierent *xviii*; quem numerum imperator Nerua restituit, quum a Tiro minutus fuisset. Vide de his omnibus Pompon. *l. c.* Qui vero in provinciis ius dicebant, sæpius *proprætores* dicuntur, quam prætores: quamquam nec altera appellatio in illis insolens est. Cic. *de prou. consul. c. 7.*

§. 3. Prætores late dicti erant exercituum retores: vnde cohors prætoria, et ipsum prætorium appellantur. Sed de his non proprie hoc loco agimus. De edicto prætoris etiam dicemus infra, vbi de Romanorum legibus et iudiciis exponemus.

VI.

VI. DE AEDILIBVS.

§. 1. Aediles non vnius generis erant: nomen vero omnes ab ædibus habent publicis, quas curabant. Primum eodem tempore, quo tribuni plebis sunt creati, duo ædiles facti sunt: non tantum ædium causa, sed vt curam quoque rerum venalium gererent. Et hi erant minoris dignitatis atque ex plebe electi, quorum meminit Liu. l. III. c. 55 et 57.

§. 2. Maioris dignitatis erant, qui dicti sunt *ædiles curules* a sella curuli, maximorum magistratuum ornamento. Et hi etiam duo erant ex patriciis electi eodem anno, quo prætores primum facti sunt, quamquam deinde ad alios etiam ordines hoc munus peruenit. Liu. l. VI. c. 42. et l. VII. c. 1.

§. 3. Officium autem ædilium curulium præcipuum erat, ludos et spectacula curare atque edere: et quidem posteriori tempore, quum luxus increbuisse, suo ipsorum sumtu. Vnde quo splendidiore ludos edidissent, eo plus etiam gratiæ consequebantur a populo: adeo, vt Mamercio repulsam consulatus attulerit prætermisso ædilitatis; quod Cicero testatur *de offic.* l. II. c. 17.

§. 4. Iulius Cæsar duos ædiles *cereales* addidit, qui rei frumentariæ prospicerent: vt Dio Cassius l. XLIII. p. 239. refert. Sed et hi inferiores erant curulibus: et vbi ædiles absolute nominantur et ædilitas, semper ædiles curules intelliguntur.

VII.

VII. DE QVAESTORIBVS.

§. 1. Quæstura primus gradus ratione ætatis apud Romanos erat, qui etiam ab adolescentibus et ante tricesimum annum peti et geri poterat. Munus quæstorum erat, pecuniam curare publicam, ærario inferre, et, ubi opus erat, distribuere, eiusque rei rationes atque tabulas conficere. Initio id consules ipsi administrabant. Quum vero auctius ærarium esse cœpisset: ut essent, qui illi præessent, constituti sunt quæstores duo, qui *urbani* dicebantur. His additi postea duo alii, qui consulibus in bello adessent: non minus ac illi tam ex plebeiis quam patricijs paullo post eligendi. Crescente autem republica duplicatus numerus est, et octo creati sunt quæstores. Vide *l. ii. ff. de O. I. §. 22*: et *Liuium l. iv. c. 43. 54; et epit. l. xv.*

§. 2. Sulla tandem constituit xx, ex quibus singulis præsidibus prouinciarum quæstor est forte additus: quod Tacitus refert *annal. l. xi c. 22. n. 6*. Iulius autem Cæsar apud Dionem Cassium *l. XLIII. p. 237*. dicitur xi. creasse, ut numerus ubique sufficeret. Atque talis quidem quæstor filii loco habebatur a præside propter sortis sanctitatem: quemadmodum præses colebatur a quæstore pro patre. Vide Ciceronis *diuin. in Verrem c. 19: l. ii. ep. 19. n. 1. et l. XIII. ep. 10. n. 1.*

§. 3. Tandem ad præfectos translata est sub Cæsaribus ærarii cura, quæ antea quæstorum erat: ut infra docebimus *sect. II. n. III.*

VIII. DE

§. 1. proprium
Initium
num
res re
c. 6.
quam
blica
fores
fortu
serua
magi
tur,
ea vi
na p
lege
resta
l. ix
§.
etia
ron
erat
re
(sic
vel
fius
fius
vrl
ab
fuf

VIII. DE CENSORIBVS.

§. 1. Censura magistratus erat summus, et propter morum castigationem formidabilis. Initium habuit sub rege VI. sed tum ad hominum numerum et fortunas magis, quam ad mores referebatur. Flor. l. I. c. 6. n. 4. Eutrop. l. I. c. 6. n. 3. Consules, qui regibus suffecti sunt, aliquandiu administrarunt. Crescente autem republica nouus magistratus constitutus est, bini censores; qui non modo numerum inirent populi et fortunarum, sed mores etiam singulorum obseruarent, in malosque animaduérterent: isque magistratus quolibet quinquennio constituebatur, et potestas etiam quinquennalis erat. Postea visum fuit periculo non carere, si tam diuturna potestas penes paucos esset: ideoque amilia lege ad annum vel sesquennium reducta est potestas censoria. Vide Liu. l. IV. c. 8. et 24: et l. IX. c. 33.

§. 2. Propter morum castigationem censores etiam dicti sunt magistri morum. Vide Ciceronem l. III. ep. 13. n. 8. Pœna autem censoria erat, senatorem *mouere senatu* et equiti *adimere equum publicum*: et quemcumque ciuem, (siue is senator, siue eques, siue plebeius esset) vel *tribu mouere*, hoc est, e tribu (siue urbana siue rustica) nobiliore in tribum (siue urbanam siue rusticam) minus nobilem, aut e rustica in urbanam referre, immo pro delicti grauitate ab omni tribu remouere atque sic etiam iure suffragii priuare, seruato tamen reliquo ciuitatis

(*Cellarii antiquit.*) C iure,

iure, quod post urbem a Gallis captam (Liu. l. v. c. 50.) in Cæritum tabulas referre dixerunt; vel *ærarium facere*, hoc est, censu ordinatio in commodum ærarii multiplicato (siue seruata, siue mutata, siue adempta tribu) punire. Vide Ascon. Pedianum *in diuin.* Cic. *Verr. c. 3.* Liu. l. iv. c. 24. l. xxiv. c. 18. l. xxix. c. 37. l. xlv. c. 15. Gell. l. xvi. c. 13; et Gundlingianorum *part. 16. n. 1. §. 30. sqq.*

§. 3. Sub cæsaribus cessauit censura: aliquando reducta, semel sub Augusto, iterum sub Claudio; nec vero constanter seruata, quia mali principes metuebant, ne sui etiam mores notarentur. Vid. Suet. *in Augusto c. 37. et Claudio c. 16.*

IX. DE TRIBVNIS PLEBIS.

§. 1. Sexto decimo post eiektos reges anno plebs romana, visa sibi a patriciis opprimi, secessit ex vrbe trans Anienem fluuium in montem sacrum: nec reuocari potuit, nisi impetrato sui ordinis magistratu; qui tribuni plebis dicebantur, ut causam plebis in senatu semper agerent potestatemque haberent decretis senatus contradicendi, quod *intercedere* vocabant, id est, ut hodie dicimus, *protestari.*

§. 2. Initio duo creati sunt tribuni plebis: qui vero statim tres collegas adsumferunt, ut quinque essent. Tricesimo sexto post anno x tribuni plebis creati sunt: qui numerus mansit per tempora infecuta. Vide de his omnibus Liuium l. ii. c. 32. l. iii. c. 30. Pomponium l. ii. ff. de O. I. §. 20, Eutrop. l. i. c. 12.

§. 3.

§. 3. Quamuis igitur ordine et dignitate minor hic magistratus esset: maxima tamen, immo summa eius erat potestas propter potentiam multitudinis siue plebis, qua facile poterant consulibus et toti senatui resistere. Quæ causa fuit, ut Cæsares quoque singuli quotannis sibi hanc potestatem adsumerent, et in publicis monumentis per annos eam numerarent; ut tribuniciæ potestatis anno VIII (TR. P. VIII). Noluerunt enim tribuni plebis vocari, vti tantum appellatione *tribuniciæ potestatis*: vti ex nummis illorum et marmoribus videre licet. Hoc autem fecerunt, ut specioso titulo potestatem et imperium in ipsos consules et senatum sibi vindicarent. Vide Tac. *annal. l. III. c. 56. n. 1*: et de potestate reliquorum tribunorum nouem sub Cæsaribus, quæ admodum restricta erat et umbra tantum veteris, Plin. *l. I. ep. 23. et notas nostras ad illam. Conf. infra p. 92 & 93. §. 4*

X. DE TRIBVNIS AERARIIS.

§. 1. Horum meminit Cicero *catil. IV. c. 7*. Erant autem ordinis minoris præfecti, qui attributam pecuniam, id est, stipendium militum de ærario adnumerabant quæstori, ut inter milites diuideretur. Vid. Ascon. in Cic. *Verr. III. de prætura urbana*.

§. 2. Intererant etiam populi loco iudiciis hi tribuni, quando illa ex tribus ordinibus mixta essent. Vid. Ascon. in Cic. *orat. pro M. Scauro sub finem*.

XI. DE TRIVMVIRIS CAPITALIBVS ET MONETALIBVS.

Coniungimus hos, quia Pomponius *l. ii. de O. I. §. 30.* coniunxit: forsan quia pari dignitate erant, vtrique autem minore. *Capitales* triumphum custodiam carceris habebant et curam suppliciorum. *Monetales* rem monetariam siue cudendæ pecuniæ curabant.

XII. DE INTERREGE.

§. 1. Ordinarios magistratus exposuimus hactenus. Extra ordinem erat interrex: et in summis necessitatibus ac periculis dictator et magister equitum. De quibus nunc pauca adferenda sunt.

§. 2. Nimirum post Romuli aliorumque regum mortem res ad interregnum rediit, vt quinos singulos dies nouus interrex imperaret. Liu. *l. i. c. 17. 21. 32.*

§. 3. Idem in libera republica obseruatum fuit: vt, si consules reipublicæ causa abessent aut morbo impedirentur aut vitio creati essent, interrex comitiis habendis proderetur. Prodebatur autem patricius a patricio, qui æque circumscriptus erat quinque dierum spatium: nec moris fuit, vt primus interrex comitia haberet; sed is peractis diebus quinque alium prodebat, et sic deinceps, si comitia differ-

ferre
n. l.
et A

XIII

§.
fed
man
pare
hoc
do c
Com

§.
ban
stru
dab
par
siue
l. x

Ita
har
ger
qu
pe
ex
int
m

ferrentur. Vid. Cic. *pro domo* c. 14. l. vii. ep. 11.
n. 1. Liu. l. v. c. 31. l. vii. c. 2. l. viii. c. 17. l. ix. c. 7:
 et Ascon. *in orat. pro Milone*.

XIII. DE DICTATORE ET MAGISTRO EQVITVM.

§. 1. In extremis periculis ad vnus imperium,
 sed certo tempore definitum, refugiebant Ro-
 mani: electo viro probare virtutis, cui omnes
 parerent et qui dictator appellabatur. Arque
 hoc imperante consulare imperium quodammo-
 do cessabat. Liu. l. ii. c. 18: et Eutrop. l. i. c. 11. n. 1.
 Conf. supra p. 28. §. 6.

§. 2. Dictatorem dicebant, hoc est, elige-
 bant consules: quemadmodum dictator magi-
 strum equitum, cui imperium equestris militiæ
 dabatur; quamquam potestate impari, quoniam
 parere iuebatur dictatori, exercitum maiorem
 siue pedestrem ducenti. Liu. l. ix. c. 38. l. iv. c. 57.
 l. xxii. c. 26 et 30.

§. 3. Post bellum punicum ii, quum non in
 Italia, extra quam cum exercitu ire dictatori
 haud licebat; sed in longinquis regionibus bella
 gererentur: cessauit hic magistratus ad Sullæ vs-
 que tempora, qui se ipse dictatorem et quidem
 perpetuum fecit. Vell. l. ii. c. 28. n. 2. Sullæ
 exemplum postea secutus est Iulius Cæsar: quo
 interempto prorsus abolitum esse dictaturæ no-
 men Cicero docet *phil.* 1. c. 1. 2 et 13.

§. 4. Ceterum obseruari hoc loco potest, non tantum propter bellorum pericula; sed nonnunquam aliis etiam de causis, ut sunt secessiones plebis, comitia, feriæ, creatos fuisse dictatores: ut hoc modo malum publicum auerteretur, vel aliquid salutare populo decideretur. Exempla huius rei vide apud Liuium l. viii. c. 18. 23. et 28.

SECTIO II

DE

MAGISTRATIBVS NO- VIS SVB CAESARIBVS.

Suetonius de Augusto c. 37. sic memorat: *Quo plures partem administranda reipublicæ caperent, noua officia excogitauit.* Ex quibus præcipua interpretaturi sumus: addituri etiam, quæ Suetonius prætermisit.

I. DE PRAEFECTO VRBIS.

§. 1. Suetonius dicto loco in nouis Augusti magistratibus præfecturam vrbis numerat: cuius amplissima potestas erat non tantum in vrbe, sed ad centesimum etiam lapidem ab vrbe. Munia eius late describuntur *toto titulo xii. ff.*

§. 2. Nomen quidem vetus est, quum in re publica libera magistratibus, vel belli, vel sacrorum causa absentibus præfectus vrbi fuerit constitutus: nunc autem nouus magistratus fit; isque

isque perpetuus, non sub conditione absentiae;
nova potestate ac dignitate a Cæsare ornatus.
De discrimine veteris et noui præfecti lege Ta-
citurum *l. vi. c. ii.*

II. DE PRAEFECTO PRAETORII.

§. 1. Etiam hanc dignitatem Augustus Cæsar instituit: ut præfectus prætorio milites prætorianos, qui corpori Cæsaris tuendo Romæ excubabant, regeret; et supremam simul curam captiuorum, qui per milites custodiendi erant, haberet. *Act. xxviii. v. 16. Plin. l. x. ep. 65. n. 2.*

§. 2. Duos Augustus constituit; quod deinceps ira mansit, ut alternis vicibus officium facerent. *Dio Cass. l. iv. p. 555.* Nonnumquam vnus tantum fuit: sub Commodò tres. *Lamprid. in Commodò c. 6.* Constantinus quatuor fecit cum summa administrandi imperii potestate, quod in quatuor partes pro quatuor præfecturis distribuit. Ex codice I. R. id notum esse potest: clarius exposuit *Zosimus l. ii. c. 32. seq.*

§. 3. Minor eius potestas sub Augusto erat, et ad prætorium restricta: sub securis Cæsaribus in immensum creuit, et vniuersæ militiæ ac rei publicæ cura penes præfectum erat prætorii. Princeps, quum crearetur, gladium ipsi dedit: quo ad illum tuendum vteretur, si bonus esset; si malus, contra illum. De quo *Plinius in paneg. c. 67:* et *Dionis Cassii excerpta in Traiano p. 778.*

III. DE PRAEFECTO AERARII.

§. 1. Aerarii curam, quæ antea quaestorum fuerat, Nero ad praefectos transtulit. Tac. *ann. l. xiii. c. 28. n. 6*: et Gell. *l. xiii. c. 23*. Dictum fuit ærarium Saturni, quia in templo huius dei securitatis causa adseruabatur pecunia publica. Vide Plinium *l. v. ep. 15. n. 1*; et *l. x. ep. 20. n. 1*: qui huius officii etiam ut laboriosissimi et maximi *paneg. c. 91. n. 1*. meminit.

§. 2. Ab hoc ærario, quod commune et rei publicæ erat, distinguebatur *fiscus* seu ærarium nouum: ab Augusto diuisis cum senatu et populo prouinciis institutum, ut aulæ inde sumtus ad ornatum principis ac dignitatem tuendam præberentur; atque a fiscellis dictum, quibus olim pecunia deponebatur. Vid. Tac. *annal. l. ii. c. 47. n. 3. l. vi. c. 2. n. 1*; et Plin. *pan. c. 36. n. 3*; et *c. 42. n. 1*. Atque ex eo tempore nouum verbum ortum est *confiscare*, quod est in fiscum redigere. Vid. Suet. *Calig. c. 41*: et Flor. *l. iii. c. 9. d. 3*.

IV. DE PRAEFECTO AERARII MILITARIS.

Ab ærario communi et fisco differebat ærarium militare: quod Augustus, non tam conscribi milites aut cogi volens, quam mercede conduci et præmiis allici, instituit; ut perpetuo ac sine difficultate sumtus ad tuendos eos prosequendosque suppeteret. Suet. *in Aug. c. 49*. Nouas etiam leges propterea tulit; præcipue
illam

illam de vicessimis, puta hereditatum, qua heredes non proximi vicessimam partem inferre huic ærario iuebantur: quod sine ullius iniuria fieri poterat; quemadmodum cetera, quæ augendo illi excogitavit. Vide Dionem *l. lv. p. 565*: Plin. *l. vii. ep. 14. n. 1*; et *paneg. c. 37. n. 1, et c. 39. n. 1*.

V. DE QVÆSTORE PRINCIPIS SIVE CAESARIS.

Quæstores Cæsaris qui vocabantur, non in provinciis erant: sed in vrbe et palatio. Dicebantur etiam candidati principis: et munus eorum erat, libris principalibus in senatu legendis vacare. Vide Tac. *ann. l. xvi. c. 27. n. 2*. Suet. *in Aug. c. 65, et Nerva c. 15*; Plin. *l. vii. ep. 16. n. 2*: et *ff. legem unicam de officio quæstoris*.

VI. DE CVRATORIBVS VIARVM ET ALVEI TIBERINI.

§. I. Augusti Cæsaris et hoc institutum est: ut ex Suet. *c. 37*. constat. De via æmilia vide Plinium *l. v. ep. 15. n. 1*. Sic appiæ etiam, flaminiae aliarumque viarum curatores sæpe in antiquis inscriptionibus laudantur: quorum hoc munus erat, ut viæ lapidibus stratae per Italiam conservarentur.

§. 2. Curator alvei tiberini itidem ab Augusto institutus fuit: ut ripæ semper munita essent; nec fluvius vel urbem vel agros et campos exundationibus, quod sæpe acciderat, vastaret. Inscriptiones, quæ Plinii epistolis præfiguntur, testantur hodieque, Plinium iniun-

rem aluei tiberini et riparum curatorem fuisse.

VII. DE PRAEFECTIS CLASSIS VTRIVSQVE.

Augustus Cæsar ad tutelam superi maris et inferi classes duas, vnam Miseni et alteram Rauennæ collocauit, binis etiam præfectis constitutis, qui vtrique præessent. Tradit hoc Suetonius in *Aug. c. 49.*

VIII. DE LEGATO CAESARIS SEV PRINCIPIS.

§. 1. In libera republica prouinciæ romanæ administrabantur per proconsules et proprætores. Augustus Cæsar mutauit statum et prouincias diuisit: pacatas senatui et populo reliquit; quibus opus erat præsidio militari et exercitu, sibi seruauit. Et illæ dictæ sunt prouinciæ populi: hæ Cæsaris seu principis. In priores missi magistratus forma veteri: id est, proconsules aut proprætores, qui sæpe prætores absolute nominantur. In Cæsaris autem prouincias, qui summo cum imperio et exercitu mittebantur, neque proconsules neque prætores dicti sunt: sed legati Cæsaris seu principis. Strabo *l. xvii. exiunte.*

§. 2. Tales autem legati principum distinguendi sunt a legatis legionum: qui in libera republica æque ac cæsarea erant, et de quibus dicemus plura in re militari. Vide infra *p. 47.* Legatus Cæsaris dicebatur etiam legatus *consularis*, quia ex consularibus viris plerumque legabatur: legatus autem legionis dictus quoque est le-

fuisse legatus *prætorius*, quia huic muneri plerumque prætorii viri præficebantur. Vide de his distinctionibus Suet. *Vespas. c. 4.* Tac. *ann. l. II. c. 80. n. 3: l. IV. c. 73. n. 4; hist. l. I. c. 56. n. 1; Agric. c. 7. n. 5: Plin. l. IV. ep. 31. n. 4, et l. VII. ep. 31. n. 2.*

IX. DE PROCVRATORIBVS CAESARIS.

§. I. In libera republica et sub Cæsaribus in prouinciis populi quæstores dicebantur, quos in suis prouinciis Cæsares maluerunt procuratores appellari. Atque hi curam reddituum habebant et fisci. Dio *l. LIII p. 506.*

§. 2. In minoribus prouinciis, vbi nullus erat Cæsaris legatus, procuratori etiam iurisdictio commissæ erat: vt clare videmus in Pilari exemplo, quem Tacitus romano more *ann. l. xv. c. 44. n. 4.* procuratorem Cæsaris appellat. In maioribus prouinciis, vbi legatus erat Cæsaris, solus reditus et fiscum procurator curabat. Tac. *Agric. c. 15. n. 3.*

§. 3. Sub posterioribus Cæsaribus dicebantur *rationales*, qui fisco et redditibus colligendis præfecti erant. Vide Eutrop. *l. IX. c. 9. n. 7.* Lamprid. *in Alex. Seuero c. 45.* Capitol. *in Maxim. c. 14.*

SECTIO III.

DE MAGISTRATIBVS AEVI POSTERIORIS.

§. I.

Mutantur magistratus tum tempore: et alia cum nomina, tum officia sortiuntur. Tertio christianorum sæculo, qui

qui supremæ iurisdictioni in aula Cæsaris præerat, dictus est *magister scriniorum*; qui ferme erat, qui nostri temporis cancellarius: cuius honoris exemplum in Vlpiano habemus apud Eutrop. l. viii c. 14. n. 3. Erant autem plura scrinia seu, vt nunc vocantur, cancellariæ, epistolarum, memoriæ, libellorum, dispositionum: de quibus videas, quæ Salmasius ad *Lampridii Alexandrum Seuerum* c. 31. et nos ex ipso ad *Sextum Rufum* c. 22. notauimus.

§. 2. Deinde erant *correctores Italiae prouinciarum*: id est, adiutores Cæsaris in prouinciis Italiae regendis. Hinc in *codice iustiniano*, in *notitia imperii et inscriptionibus antiquis* correctores Italiae, Etruriæ, Lucaniæ, Calabriae, Bruttiorum: rarius extra Italiam, vt Illyrici, Histriæ et Africae memorantur. Quid quæris? Præsides erant, quos hodie gubernatores vocamus: vnde Tetricus ex principe talis corrector Lucaniæ factus est, apud Eutrop. l. ix. c. 9. n. 6.

§. 3. Constantino M. imperante *præfecti prætorio* quatuor constituti sunt, quibus summa in prouinciis data est potestas. Primus erat Orientis: secundus Illyrici magni, quod omnem Græciam simul comprehendebat; tertius per Italiam et Africam; quartus Galliarum, cui etiam Portugallia et Hispania suberat. Conf. supra p. 39. Et ad hosce præfectos datæ plerumque leges sunt in codice. Quando ergo plures prouinciæ erant sub vno præfecto: in ceteris, quibus ipsi non præsidebant, *vicarios* habebant.

§. 4.

§. 4. Sub vicariis erant minores, tamen etiam prouinciarum *rectores*: quorum alii consulares, alii praesides, alii comites; quidam duces, quod militiae simul praerant, dicebantur. Cuius rei exempla plurima sunt *in notitia imperii utriusque*. Nimirum vicarius praefecti praetorio regebat certam diocesim, quae est plurium prouinciarum administratio: sub vicario autem erant singularum prouinciarum rectores; qui distinguebantur pro magnitudine prouinciarum aut arbitrio imperatoris in consulares, correctores, comites, praesides. Atque haec in prouinciis.

§. 5. In aulam quoque noua officia sub iisdem prope titulis, comitum maxime, introducta. Sic *l. i. cod. leguntur tituli de officio magistri officiorum: de officio comitis sacrarum largitionum, comitis sacri patrimonii, cetera.*

§. 6. Honores etiam appellationum nouo modo distribuebantur. Summus titulus erat *nobilissimatus*; qui tantum Caesaribus, quatenus distincti ab imperatoribus Augustis erant (ferme ut hodie rex Germanorum ab imperatore) et consanguineis imperatorum tribuebatur; et his quidem ex singulari imperatoris indulgentia. *Zos. l. ii. c. 39. n. 4.* Ceteri, qui rempublicam regebant, dicti *clarissimi, illustres, spectabiles, egregii, perfectissimi*. Sed tamen et haec nomina cum discrimine dignitatum et privilegiorum adhibebantur. *Vid. not. imp. p. 1342. sq.*

CAPVT